

MENDELOVA ZEMĚDĚLSKÁ A LESNICKÁ UNIVERZITA
V BRNĚ
Provozně ekonomická fakulta

**VÝVOJ ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ V ČESKÉ REPUBLICĚ
OD POČÁTKU 90. LET**

Bakalářská práce

Vypracovala: Monika Michalaková

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Václav Adamec, Ph.D.

2006

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vyřešila samostatně s použitím literatury, kterou uvádím v seznamu.

V Brně dne 20.5. 2006

.....

Poděkování:

Děkuji panu Ing. Václavu Adamcovi, Ph. D., vedoucímu mé bakalářské práce, za čas, který mi věnoval a cenné rady, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

Shrnutí

Obsahem této bakalářské práce je analýza životní úrovně od počátku devadesátých let do současnosti. Práce využívá především data Českého statistického úřadu, která jsou doplněna dalšími literárními a internetovými zdroji. Z důvodu složitosti a obsáhlosti této kategorie je tato práce zaměřena převážně na analýzu jednotlivých složek životní úrovně. Analyzovány jsou její následující složky: příjmy a spotřeba obyvatelstva, příjmová diferenciacce, životní minimum, míra inflace, cenové indexy, úroveň bydlení a sociální zabezpečení. Pro srovnání životní úrovně v České republice s ostatními státy je použito indexu lidského rozvoje.

Summary

The goal of this dissertation is analysis of standard of living recorded since 1990's. The work makes use of the data from the Czech Statistical Office, both in text and electronic form. This work is mainly aimed at analysis of individual components of living standard, which is a complex and comprehensive term. The researched components are focused on income and consumption of population, income minimum subsistence wage, inflation rate, price indices, standard of housing and social security. The human development index is used to measure living standard in the Czech Republic and in other countries.

Obsah

1. Úvod	8
2. Přehled literatury	9
2.1 Příjmy obyvatelstva	9
2.1.1 Příjmová diferenciacie	10
2.1.2 Úhrnný životní příjem	11
2.2 Životní minimum	11
2.3 Inflace	12
2.4 Cenové indexy	13
2.4.1 Způsob výpočtu indexu spotřebitelských cen	14
2.5 Spotřeba obyvatelstva	14
2.6 Úroveň bydlení	16
2.7 Sociální zabezpečení, sociální péče	17
2.8 Human development index (HDI)	18
3. Cíl práce	20
4. Metodika	20
4.1 Statistické zpracování	20
4.2 Časová (dynamická, vývojová řada)	21
4.3 Specifika časových řad	22
4.4 Elementární charakteristiky vývoje	23
4.5 Rozdělení četností	24
4.6 Vyrovnání časové řady	24
4.7 Výpočet trendové funkce	25
4.8 Měření kvality vyrovnání	26
4.9 Měření příjmové diferenciacie	26
4.10 Vybrané ukazatele mezd	27
5. Vlastní práce	29
5.1 Průměrné příjmy domácností	29
5.2.1 Analýza časové řady	29
5.1.2 Měření příjmové diferenciacie	31
5.2 Vývoj částek životního minima	33

5.3 Měření inflace	34
5.4 Cenové indexy	37
5.5 Výdaje domácností	37
5.6 Úroveň bydlení	39
5.7 Sociální zabezpečení	40
5.8 Konstrukce Human development indexu a jeho srovnání	41
5.8.1 Konstrukce HDI	41
5.8.2 Srovnání HDI s ostatními státy	42
6. Diskuse a závěr	43
7. Použitá literatura	46
8. Seznam tabulkových a grafických příloh	47

1. Úvod

Životní úroveň patří mezi často skloňované a diskutované pojmy. Přestože jde o velmi často používaný pojem málokdo si uvědomuje, že jde o velmi složitou vnitřně členěnou kategorii, skládající se z celé řady komponent. Úžeji vymezená statistika životní úrovně je zaměřena převážně na příjmy a vydání obyvatel, na vybavenost domácností a na kupní sílu obyvatelstva. Do životní úrovně, ale patří i její často opomíjené složky jako například dostupnost kulturních zařízení, kvalitní a čistá doprava, systém zdravotní a sociální péče, vzdělávací systém, kvalita vody a ovzduší a tak dále.

Měření životní úrovně je obtížné, vzhledem k tomu, že ne všechny složky této charakteristiky lze exaktně kvantifikovat. Z důvodu různorodosti těchto složek, které nelze vyjádřit v jedné přirozené jednotce se statistické zkoumání životní úrovně převážně zaměřuje na kvantifikaci jednotlivých složek.

2. Přehled literatury

K hodnocení životní úrovně je nejčastěji používán hrubý domácí produkt nebo hrubý národní produkt. Hrubý domácí produkt měří hodnotu veškerého zboží a veškerých služeb vyrobených na území daného státu v daném roce. Je složen z vládní a soukromé spotřeby, investic a čistého vývozu, kterým je označován rozdíl mezi vývozy a dovozy. Hrubý národní produkt měří hodnotu zboží a služeb vyrobených občany daného státu bez ohledu na území, kde bylo vyrobeno. Při srovnávání zemí se často udává HDP či HNP na osobu. Tyto ukazatele však nejsou zcela ideální, charakterizují totiž spíše výkonnost země ve výrobě, než celkový blahobyt obyvatel. Navíc zahrnují jen tu výrobu, kterou lze prodat nebo koupit. Naopak věci, které si sami lidé vyprodukují doma, například praní nebo vaření, v HDP a HNP zahrnuty nejsou i když životní úroveň domácností zvyšují.

Moravová (1994) definuje životní úroveň jako souhrn všech užitných hodnot materiálních, hodnot kulturních, sociálních a morálních, které má obyvatelstvo v daném čase a prostoru pro uspokojování životních potřeb k dispozici, a také podmínek, za kterých se tyto potřeby uspokojují a které vytvářejí způsob života.

Proto je při analýze životní nutné zaměřit se na několik dílčích, poměrně rozdílných, avšak vzájemně se doplňujících ukazatelů. Mezi základní prvky životní úrovně jsou řazeny *příjmy a spotřeba obyvatelstva, standard bydlení, množství volného času a možnosti jeho využívání, sociální péče a stav zdravotnických služeb*. Za nevýhodu těchto kombinovaných ukazatelů je označován fakt, že je není možno shrnout do jednoho čísla, což je hlavní výhodou HDP.

2.1 Příjmy obyvatelstva

Rozhodující roli při posuzování životní úrovně hraje disponibilní příjem tzn. čistý příjem. Ten je možno zjistit po odečtení daní od celkových peněžních příjmů, které obyvatelstvo nebo domácnosti během sledovaného období získají. Mezi ně jsou zahrnovány mzdy a platy zaměstnanců, příjem z vlastního podniku, autorské honoráře, provize, důchody, stipendia, sociální podpory, podpory v nezaměstnanosti apod. Jednotlivé složky příjmů je možno zjistit pomocí výběrových šetření jednotlivých domácností.

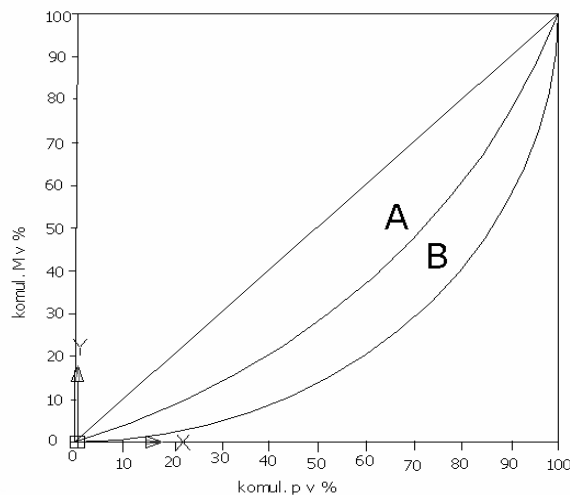

K hodnocení životní úrovně jsou konstruovány:

- průměrný příjem na hlavu,
- průměrný příjem domácnosti,
- průměrný příjem domácnosti na hlavu.

2.1.1 Příjmová diferenciacce

K měření rozdílnosti příjmů je možno použít charakteristik variability tedy rozptylu, směrodatné odchylky, variačního koeficientu nebo také měr koncentrace. Stupeň příjmové nerovnosti lze graficky znázornit pomocí tzv. **Lorenzovy křivky**. V případě ideální rovnoměrnosti, by empirická křivka byla totožná s diagonálou. Avšak v praxi tato situace nenastává a vzniká křivka prohnutě se od diagonály odklánějící. Čím je stupeň nerovnosti vyšší, tím menší je sklon křivky a naopak. Křivka tvořená pravým úhlem osy x a osou y znázorňuje teoretický případ absolutní nerovnosti. V tomto případě celý příjem připadne pouze jedné domácnosti. Na obrázku 2.1 je znázorněna situace, kdy křivka A zobrazuje menší nerovnost a tedy nižší míru koncentrace než křivka B.

Obr. 2.1 Lorenzova křivka

Z Lorenzovy křivky vychází **Giniho koeficient**, který je neznámější mírou koncentrace v oblasti zkoumání nerovnosti. Jde o bezrozměrný ukazatel, jehož hodnoty se pohybují v rozmezí od 0 do 1.

2.1.2 Úhrnný životní příjem

Úhrnný životní příjem osoby v určitém věku definuje (Moravová, 1994) jako úhrn všech příjmů, které daná osoba získala od počátku svého aktivního věku až do doby zjišťování. Úhrnný celoživotní příjem je zjišťován jako součet příjmů za celé pracovní období. Tento ukazatel je využíván při analýze spotřeby statků dlouhodobé spotřeby, jejich nákup totiž nezávisí pouze na momentální úrovni příjmů, ale i na úsporách, tedy akumulaci peněžních prostředků.

2.2 Životní minimum

V publikovaných materiálech ministerstva práce a sociálních věcí je životní minimum definováno jako státem uznaná hranice příjmů pod níž nastává stav hmotné nouze. K jeho zavedení do systému státní sociální ochrany došlo zákonem č. 463/1991 Sb., o životním minimu, v roce 1991. Velký význam má především v systému dávek státní sociální podpory, který zabezpečuje adresnou pomoc zejména rodinám s dětmi ve stanovených sociálních situacích (zákon č. 117/1995 Sb.). Je využíváno při zjišťování nároku na některé dávky, pro výpočet většiny dávek státní sociální podpory, v systému hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání, pro stanovování alimentálních povinností apod. Životní minimum je rozděleno do dvou bloků:

- **dávky pro jednotlivce**, které jsou u dětí odstupňovány podle věku,
- **dávky pro domácnost**, které jsou odstupňovány podle počtu členů (<http://www.czso.cz/>).

Podle skutečného vývoje spotřebitelských cen ve stanoveném rozhodném období jsou částky životního minima průběžně upravovány nařízením vlády tak, aby byla zachována jejich reálná hodnota. Životní minimum je valorizováno v pravidelném termínu od 1. ledna. Pokud je nárůst spotřebitelských cen nižší než 2 %, valorizace nemusí být uskutečněna (zákon č. 463/1991 Sb.) .

2.3 Inflace

Výši inflace kvantifikujeme pomocí míry inflace, kterou rozumíme procentní přírůstek indexu spotřebitelských cen. Nejpoužívanější mírou inflace je index spotřebitelských cen, známý jako CPI (consumer price index). Vyjadřování inflace ve statistice vychází z měření čistých cenových změn pomocí indexů spotřebitelských cen. Informace o míře inflace jsou využívány například valorizaci mezd, důchodů a sociálních příjmů.

$$\text{Míra inflace spotřebitelských cen} = \frac{\text{CPI (tento rok)} - \text{CPI (minulý rok)}}{\text{CPI (minulý rok)}} \cdot 100$$

Nejčastěji jsou používány následující míry inflace:

1) Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen je používána při úpravách nebo posuzování průměrných veličin. Je vhodná například k propočtům reálných mezd a důchodů. Určuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za posledních 12 měsíců k průměru dvanácti předchozím měsícům.

2) Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku je využívána při propočtech reálné úrokové míry, reálného zvýšení cen majetku a valorizací. Vyjadřuje procentní změnu v určitém měsíci daného roku proti stejnému měsíci roku minulého. Tím, že jsou porovnávány vždy stejné měsíce, jsou odstraněny sezónní vlivy.

3) Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci určuje procentní změnu cenové hladiny daného měsíce k měsíci předcházejícímu.

4) Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2000=100) je využívána pro analýzu dlouhodobých podrobných časových řad vývoje cenové hladiny a životních nákladů. Slouží k vyjádření změny cenové hladiny daného měsíce sledovaného roku proti roku 2000 (<http://www.czso.cz/>).

2. 4 Cenové indexy

Indexy cenové hladiny jsou charakteristiky změn úrovně cen. Využívány jsou pro přímou výpověď nebo k vyloučení cenového pohybu z ukazatelů zjišťovaných v nominálních cenách (Jílek a kol., 2001).

V soustavě cenových indexů, které jsou vypočítávány v České republice je index spotřebitelských cen řazen mezi nejdůležitější ukazatele cenového vývoje. Relativní změny konečných spotřebitelských cen zboží a služeb placených obyvatelstvem měří reprezentativním způsobem. Indexy spotřebitelských cen za domácnosti celkem jsou využívány k měření inflace v České republice, dále jsou používány k valorizacím mezd, důchodů a sociálních příjmů.

Zjišťování maloobchodních cen v Československu bylo započato dva roky po ustavení Státního úřadu statistického v roce 1919. Do současnosti prošel index spotřebitelských cen mnoha změnami. Od roku 2001 je vývoj indexu spotřebitelských cen sledován na nových spotřebních koších. Výběr cenových reprezentantů, váhový systém, soubor respondentů, metodika zjišťování, způsob výpočtu a členění indexů byl revidován. Došlo také ke změně v členění úhrnných indexů spotřebitelských cen podle klasifikace CZ – COICOP, která třídí výrobky a služby do 12 hlavních oddílů (<http://www.czso.cz/>).

Tab. 2.1 Členění úhrnných indexů spotřebitelských cen podle klasifikace CZ - COICOP

Oddíl	Počet reprezentantů ve spotřebním koši
Potraviny a nealkoholické nápoje	164
Alkoholické nápoje a tabák	16
Odívání a obuv	79
Bydlení, voda, energie, paliva,	58
Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	93
Zdraví	38
Doprava	104
Pošty a komunikace	39
Rekreace a kultura	112
Vzdělávání	11
Stravování a ubytování	47
Ostatní zboží a služby	51

Zdroj: Český statistický úřad

Složení spotřebních košů se každoročně aktualizuje, čímž může dojít k mírným změnám v jeho složení.

2.4.1 Způsob výpočtu indexu spotřebitelských cen

Výpočet průměrné ceny

Průměrná cena reprezentanta za Českou republiku je počítána jako vážený aritmetický průměr z cen za kraje vypočtených prostým aritmetickým průměrem. Jako váhy je použit střední stav obyvatelstva v kraji v roce 1999 (<http://www.czso.cz/>).

Výpočet indexů

Z řady teoretických formulí je v praxi upřednostňován Laspeyresův index. Výhodou tohoto indexu oproti Paascheho indexu je skutečnost, že váhy jsou stále po celou dobu platnosti těchto vah a jsou tedy známé v době zjišťování jednotlivých cenových změn (Hindls a kol., 2004).

$$I = \frac{\sum \frac{p_1}{p_0} p_0 q_0}{\sum p_0 q_0}$$

Kde I je index za sledované období k základnímu období (bazický index), p_1 je cena zboží (služby) ve sledovaném (běžném) období, p_0 je cena zboží (služby) v základním období a $p_0 \cdot q_0$ je stálá váha, tzn. výdaje domácností za zboží (služby) v základním období.

2.5 Spotřeba obyvatelstva

Spotřeba obyvatelstva je závislá především na výši příjmu a cenách, ale ovlivňuje ji také celá řada jiných faktorů, například geografické prostředí, počet a struktura obyvatel. Spotřebou obyvatelstva lze chápat veškeré spotřební produkty a služby, které má obyvatelstvo k dispozici ke své osobní spotřebě, eventuálně jsou předmětem používání a prostředkem uspokojování potřeb jednotlivých obyvatel, rodin, domácností i společností jako celku (Moravová, 1994).

Hlavním kritériem členění spotřeby je její rozdělení na hmotnou či nehmotnou, čili spotřebu služeb. Mezi další možnosti klasifikace spotřeby patří způsob úhrady spotřebovávaných statků, jejich nezbytnost, životnost a dále účel spotřeby. Podle způsobu úhrady spotřebu dělíme na placenou, neplacenou a částečně placenou. Pokud je jako kritérium členění spotřeby stanovena nezbytnost spotřeby, jde o rozdělení na statky nezbytné, standardní a luxusní potřeby. Členění tímto způsobem není v čase neměnné, ale je historicky i prostorově podmíněno. S kritériem naléhavosti je také spojeno určení životního minima. Členění spotřeby z hlediska životnosti spotřebovávaných statků je používáno převážně při zkoumání poptávky. Výsledkem tohoto členění je rozdělení na statky krátkodobé a dlouhodobé spotřeby. Jako zboží krátkodobé spotřeby je označováno to, které je použito pouze jednou a při spotřebě dochází k jeho likvidaci. Zboží dlouhodobé spotřeby je spotřebováváno delší časové období, obvykle déle než jeden rok.

Formu závislosti mezi spotřebou a úrovní příjmů lze matematicky vyjádřit lineární, parabolickou, hyperbolickou, mocninnou nebo jinou funkcí. Parametry funkcí lze stanovit pomocí metody minimálních čtverců.

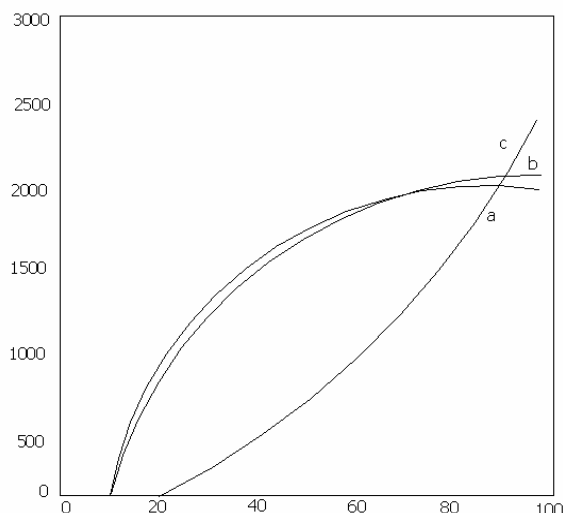
$$\sum_{i=1}^n (y_i - y'_i)^2 = \min$$

Kde y_i jsou skutečně změřené (empirické) hodnoty a y'_i jsou hodnoty vypočtené tedy teoretické.

Ke zkoumání závislosti spotřeby můžeme využít i tzv. **Törnquistovy křivky**.

Törnquist spotřebu rozdělil na 3 skupiny:

- spotřebu nezbytných statků,
- spotřebu standardních relativně nezbytných statků,
- spotřebu luxusních statků (Moravová, 1994).

Obr. 2.2 Törnquistovy křivky

Křivka znázorňující spotřebu nezbytných statků prochází počátkem. Zbylé dvě křivky jsou posunuty vpravo od počátku, to znamená, že spotřeba standardního a luxusního zboží vzniká až od určité hranice příjmu. U těchto křivek nelze odhady parametrů provádět přímo metodou nejmenších čtverců. Nejdříve je nutno převést je na funkce lineární z hlediska parametrů.

2.6 Úroveň bydlení

Úroveň bydlení domácností je dalším z dílčích ukazatelů používaných k hodnocení životní úrovně. Závisí na struktuře a úrovni bytového fondu v určité lokalitě. Podrobné informace o stavu bytového fondu, rozdělení bytů podle velikosti, technického vybavení bytu, kategorie bytu apod. poskytuje sčítání lidu, domů a bytů. Poslední sčítání bylo uskutečněno v březnu roku 2001. Tyto charakteristiky však nejsou jediné, které je nutno brát při analýze úrovně bydlení v úvahu. Je nutno přihlížet i k prostředí bydlení, tato kategorie zahrnuje dostupnost obchodů, lékařů, škol, pošty, dopravní sítě, sportovních a kulturních zařízení apod.

S využitím ukazatelů přírůstků a úbytků bytových jednotek je možno aktualizovat ukazatel stavu bytového fondu. Stav ke konci období se zjišťuje pomocí bilanční položky:

$$\text{Počet bytů na počátku období} + \text{přírůstek} - \text{úbytek} = \text{počet bytů ke konci období}$$

Rozsah bytového fondu kromě počtu bytů kvantifikují i další ukazatelé, jsou to:

- počet obytných místností,
- celková nebo obytná plocha bytu v m^2 .

Pomocí výše uvedených charakteristik, lze konstruovat poměrové ukazatele:

- průměrný počet obytných místností na jeden byt,
- průměrná celková plocha jednoho bytu v m^2 ,
- průměrná plocha jedné obytné místnosti.

Podmínky bydlení a kvalita bytového fondu jsou posuzovány i podle úrovně technické vybavenosti bytu. Tu určuje hlavně napojení na elektrickou, vodovodní, plynovou a kanalizační síť. Dále je sledován způsob vytápění, získávání teplé vody, vybavení základním příslušenstvím a další vybavení bytu. Neméně významná je i charakteristika domu, ve kterém se byt nachází.

Porovnáním absolutních ukazatelů o počtu bytových jednotek s počtem osob nebo domácností v něm bydlících lze získat charakteristiky obsazenosti bytu:

- počet obyvatel na jeden byt,
- počet obyvatel na jednu obytnou místnost,
- počet domácností na jeden byt,
- celková plocha m^2 na jednoho obyvatele,
- celková plocha m^2 na jednu domácnost.

Užitečné informace poskytuje porovnání výdajů na bydlení, například průměrné spotřební výdaje na bydlení ve stálých cenách celkem za veškeré obyvatelstvo podle jednotlivých sociálních skupin.

2.7 Sociální zabezpečení, sociální péče

Jílek a kol. (2001) sociální zabezpečení definuje jako zabezpečení ve stáří, nemoci či invaliditě, v nezaměstnanosti a jiných případech, kdy občan je zcela nebo částečně neschopen krýt své potřeby.

Podle důvodu poskytování sociální zabezpečení členíme na:

- důchodové zabezpečení,
- nemocenské pojištění,
- dávky státní sociální podpory,
- sociální péče a podpory v nezaměstnanosti.

Důchodové zabezpečení zajišťují starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí důchody. Cílem je zabezpečení obyvatel pro případ stáří, invalidity nebo ztráty živitele.

Nemocenské pojištění je poskytováno ve formě peněžní dávky, která je odvozená z ekonomické činnosti. Do této kategorie je řazeno zabezpečení v nemoci, podpora při ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Dávky státní sociální podpory jsou poskytovány jako porodné, rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, sociální příplatek, příplatek na dopravu, příspěvek na bydlení apod.

Sociální péče a podpory v nezaměstnanosti tvoří významnou oblast sociálního zabezpečení. Patří sem péče o občany se změněnou pracovní schopností, péče o staré občany, občany těžce nemocné apod.

2.8 Human development index (HDI)

Index lidského rozvoje byl vytvořen Rozvojovým programem OSN (UNDP) a poprvé zveřejněn v roce 1975. Tento celosvětově uznávaný ukazatel je každoročně zveřejňován v publikaci „Zpráva o lidském rozvoji“, zpravidla s dvouletým zpožděním. Smyslem jeho zkonstruování bylo zachytit jak ekonomické, tak sociální aspekty rozvoje. Jako výhodu tohoto indexu je možno označit, že kromě finančních příjmů obyvatelstva zahrnuje i jiné stránky života. Jako měřítko vyspělosti jednotlivých států a regionů, by měl nahradit hrubý domácí produkt, který je pouze ekonomickým indikátorem. Hodnoty tohoto ukazatele se pohybují od 0 do 1, hodnota 0 značí nejnižší možný stav a hodnota 1 nejvyšší možný stav rozvinutosti země či regionu.

Podle hodnoty HDI je možno státy rozdělit do 3 skupin:

- státy s vysokou úrovní lidského rozvoje ($HDI \geq 0,8$),
- státy se střední úrovní lidského rozvoje ($HDI = 0,5 - 0,799$),
- státy s nízkou úrovní lidského rozvoje ($HDI < 0,5$)

(<http://tarantula.ruk.cuni.cz/COZP-39.html>).

Index lidského rozvoje se skládá ze tří dílčích ukazatelů. Prvním z nich je dlouhý a zdravý život měřený očekávanou délkou života při narození. Druhým je přístup ke vzdělání měřený mírou gramotnosti v dospělé populaci a jako kombinovaný podíl populace z příslušné věkové skupiny navštěvující školy prvního, druhého a třetího stupně. Posledním je úroveň materiálního zabezpečení měřená jako HDP na osobu v USD, přepočtený na paritu kupní síly (<http://finexpert.cz/files/cisla.pdf./2003/of-19-2003.pdf>).

Doprovodným ukazatelem indexu úrovně lidského rozvoje je index lidské chudoby (human poverty index), který je založen na stejných hlediscích jako HDI, ale s využitím odlišných ukazatelů, které odrážejí zejména nerovnost k přístupu k užitkům růstu. Sledován je také aspekt nerovnosti mezi pohlavími ve vztahu k úrovni rozvoje (gender related development index).

3. Cíl práce

Cílem této práce je analýza životní úrovně od počátku devadesátých let do současnosti. Mnohostrannost obsahu životní úrovně a také skutečnost, že jde o kategorii skládající se z celé řady dílčích částí činí statistické zobrazování tohoto pojmu obtížné. Obsah této práce je z tohoto důvodu zaměřen na popis a analýzu těchto jednotlivých složek životní úrovně.

Cílem teoretické části je obecná charakteristika dílčích složek životní úrovně, nastínění možností jejich měření a popis indexu lidského rozvoje, což je ukazatel používaný k mezinárodnímu srovnání životní úrovně. Úvodní část praktické části práce je věnována analýze časové řady průměrných mezd v další části jsou jednotlivé dílčí složky a jejich vývoj během sledovaného období zkoumány podrobněji.

4. Metodika

Ke zpracování této práce byla použita především data Českého statistického úřadu získaná z internetových stránek této instituce. V rámci zkoumání životní úrovně se tato instituce zabývá především příjmy a výdaji domácností, vybavením domácností a kupní silou obyvatel. Data pro analýzu těchto charakteristik získává pomocí statistiky rodinných účtů, dalšími zdroji jsou výběrová šetření SILK (dříve Mikrocensus) a statistika spotřeby potravin. Ostatní potřebné informace byly vyhledány v odborné literatuře především ve studijních materiálech VŠE v Praze a MZLU v Brně, použity byly také uvedené internetové zdroje.

4.1 Statistické zpracování

Výsledkem statistického šetření je obvykle velké množství číselných údajů, které jsou nepřehledné. Úkolem další fáze statistické práce, jímž je statistické zpracování, je uspořádání těchto dat. Statistická data lze uspořádat z pohledu:

- věcného,
- časového,
- prostorového.

V této práci byla použita data týkající se jednotlivých složek životní úrovně v rámci České republiky v období 1990 až 2005.

Z důvodu velkého rozsahu některých souborů může nastat situace, kdy i uspořádaná časová řada bude velmi nepřehledná. Tuto nepřehlednost lze odstranit seřazením dat. Tříděním rozumíme rozdělení jednotek souboru do takových skupin, aby co nejlépe vynikly charakteristické vlastnosti zkoumaných jevů (Hindls a kol., 2004).

Třídění prosté je vhodné použít v případech, kdy počet vzájemně od sebe různých hodnot znaku je relativně nízký a s rostoucím rozsahem souboru se nezvyšuje. Jde o diskrétní znaky, jakým je například počet dětí v domácnosti.

Skupinové třídění je prováděno u diskrétních znaků nabývajících různých hodnot a u všech znaků spojitých. Při skupinovém třídění je vhodné dodržovat určité zásady, jejichž hlavním smyslem je přehlednost výsledků (Minařík, 2000).

4.2 Časová (dynamická, vývojová) řada

Časovou řadou rozumíme posloupnost věcně a prostorově srovnatelných pozorování, která jsou jednoznačně uspořádána z hlediska času ve směru od minulosti do přítomnosti (Hindls a kol., 2004).

Základním kritériem časových řad je jejich rozdělení na:

a) Časové řady úsekové (intervalové), kdy se zjištěné hodnoty vztahují k určitému časovému úseku nenulové délky. Charakteristickým znakem pro tento typ časové řady je sčitatelnost hodnot znaku. Kromě řady běžných hodnot lze k časovým řadám tohoto typu sestrojovat i řady odvozené.

b) Časové řady okamžikové, v tomto případě se hodnota znaku vztahuje k určitému časovému okamžiku, alespoň teoreticky nenulové délky. Typickým znakem je nesčitatelnost hodnot. Odvozené řady nelze u těchto časových řad sestrojovat (Minařík, 2000).

Časovou řadu lze dekomponovat na:

- trendovou složku T_t ,
- sezónní složku S_t ,
- cyklickou složku C_t ,
- náhodnou složku ε_t (Hindls a kol.,2004).

Trendem časové řady je nazýván hlavní směr neboli dlouhodobá tendence časové řady. Trend může být rostoucí, klesající nebo konstantní. Časová řada s konstantním trendem je nazývána stacionární.

Sezónní složka je pravidelně se opakující odchylka od trendové složky. Vyskytuje se u časových řad s periodicitou kratší než jeden rok nebo rovnou právě jednomu roku. Příčinou sezónních výkyvů může být například výplata mzdy nebo vánoční nákupy.

Cyklickou složkou je chápáno kolísání okolo trendu v důsledku dlouhodobého cyklického vývoje s délkou vlny delší než jeden rok.

Náhodnou složkou rozumíme tu složku, která zbývá po vyloučení trendu, sezónní a cyklické složky. Tuto veličinu nelze popsat žádnou funkcí času (Hindls a kol., 2004).

4.3 Specifika časových řad

Zastarávání údajů ekonomických časových řad má mnoho příčin technicko technologického i ekonomického rázu. U velké části ekonomických veličin je srovnatelnost podmíněna také cenovými změnami. Zde srovnatelnost zajišťují tzv. stále nebo srovnatelné ceny.

Problém kalendářních variací je vyvolán skutečností, že určitý více méně pravidelný rytmus ekonomických dějů souvisí s výstavbou kalendáře. Rok s 365,25 astronomického dne obsahuje 365 nebo 366 kalendářních dnů, které jsou seřazeny do 12 měsíců, s různým počtem pracovních a nepracovních dnů.

Volba hustoty okamžiků zjišťování je složitá z důvodu subjektivnosti. Přílišná hustota okamžiků zjišťování vede ke zbytečně obsáhlým souborům dat a naopak neúměrně nízká hustota okamžiků zjišťování může způsobit únik části zákonitosti zkoumaného jevu.

Závislost časové blízkých hodnot obvykle daleko intenzivnější než u hodnot blízkých prostorově. Tato vlastnost, která je nazývána autokorelace respektive autoregrese je pro statistickou analýzu typická (Minařík, 2000).

4.4 Elementární charakteristiky vývoje

Absolutní přírůstky (diference)

$$d_t = y_t - y_{t-1}, \text{ pro } t = 2, 3, \dots, n.$$

Pro časovou řadu délky n lze určit $n-1$ rozměrných absolutních přírůstků (diferencí) s nulovou, kladnou nebo zápornou hodnotou.

Koeficienty růstu

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}} \text{ pro } t = 2, \dots, n.$$

Těchto bezrozměrných řetězových indexů lze pro časovou řadu délky n určit $n-1$.

Koeficient přírůstku

$$\delta_t = \frac{d_t}{y_{t-1}} = \frac{y_t - y_{t-1}}{y_{t-1}}, \text{ pro } t = 2, \dots, n.$$

Jedná se o relativní přírůstek, který je kombinací obou výše uvedených přístupů k měření dynamiky.

Průměrný absolutní přírůstek

$$\bar{d} = \frac{y_n - y_1}{n - 1}$$

Hodnoty této charakteristiky závisí pouze na krajních hodnotách řady, proto je její použití vhodné pouze u časových řad s monotónním rostoucím nebo klesajícím průběhem.

Průměrný koeficient růstu

$$\bar{k} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}$$

Jde o geometrický průměr jednotlivých koeficientů růstu (Minařík, 2000).

4.5 Rozdělení četností

Absolutní četnost udává počet hodnot ve třídě (n_i).

$$\sum_{i=1}^k n_i = n$$

Relativní četnost je podíl jednotlivých absolutních četností k celkovému rozsahu souboru.

$$p_i = \frac{n_i}{\sum_{i=1}^k n_i} = \frac{n_i}{n}$$

Součtová (kumulativní) četnost i -té třídy je číslo vytvořené jako součet příslušných četností v první až i -té třídě.

$$kp_i = \sum_{j=1}^i n_j$$

Středky tříd jsou určeny jako hodnoty ležící uprostřed mezi dolní a horní hranicí třídy. U otevřených tříd je použito pravidlo, které otevřené třídy považuje za stejně široké jako ostatní třídy. U tříděných dat figuruje jako hodnota zastupující všechny hodnoty dané třídy. Pokud nejsou dostupné informace o jednotlivých hodnotách souboru zastupuje součin $x_i n_i$ hodnotu úhrnu třídy a součet $\sum_{i=1}^k x_i n_i$ hodnotu úhrnu souboru. Přesnost těchto čísel je tím větší, čím je rozdělení hodnot ve třídách pravidelnější ve vztahu ke středu třídy (Minařík, 2000).

4.6 Vyrovnání časové řady

Vyrovnáním časové řady je chápáno její očištění od periodického a nahodilého kolísání. Spočívá v nahrazení pozorovaných (empirických) hodnot hodnotami vyrovnanými (teoretickými). Mezi nejčastější způsoby vyrovnání časových řad patří mechanické a analytické vyrovnání.

Mechanickým vyrovnáním je chápáno využití tzv. klouzavých průměrů. Pro délku klouzavé části p je klouzavý průměr stanoven jako klouzavý úhrn dělený délkou klouzavé části umístěný do jejího středu. Délka nevyrovnané části na začátku a konci řady je určena jako $\frac{p-1}{2}$ a zvětšuje se s rostoucí délkou klouzavé části. Současně s ní roste i vyhlazující účinek klouzavých průměrů (Minařík, 2000).

Analytickým vyrovnáním rozumíme proložení pozorovaných hodnot řady vhodnou spojitou funkcí času (trendovou funkcí). Nejčastěji používanou metodou odhadu parametrů trendových funkcí je metoda minimálních čtverců. V tomto případě je nezávislou proměnnou časová proměnná, která je pravidelně odstupňovaná. Určena může být jedním z následujících způsobů:

- hodnota časové proměnné $t = 1, 2, \dots, n$,
- hodnota časové proměnné $t = \frac{2i - n - 1}{2}$, pro $i = 1, 2, \dots, n$, přičemž platí

$$\sum t = 0.$$

4.7 Výpočet trendové funkce

Nejčastěji používaným typem trendové funkce je lineární trend. Za jeho největší význam lze označit možnost jeho použití vždy, chceme-li alespoň orientačně stanovit základní směr vývoje dané časové řady. Rovnice trendové přímky má tvar $T = b_0 + b_1 t$, kde $t = 1, 2, \dots, n$ je časová proměnná a b_0 a b_1 neznámé parametry, které lze určit vyřešením soustavy normálních rovnic:

$$\begin{aligned} y_t &= nb_0 + b_1 \sum t = 0 \\ \sum y_t t - b_0 \sum t - b_1 \sum t^2 &= 0 \end{aligned}$$

Řešením soustavy normálních rovnic jsou odhady parametrů:

$$b_0 = \frac{\sum y_t}{n} \qquad b_1 = \frac{\sum y_t t}{\sum t^2}$$

4.8 Měření kvality vyrovnání

Kvalitu vyrovnání lze chápat jako výstižnost zvolené trendové funkce, kterou je možno měřit níže uvedenými ukazateli.

Průměrné residuum

$$\bar{e} = \frac{1}{n} \sum_{t=1}^n e_t$$

Pro funkce stanovené metodou minimálních čtverců je rovno nule, v ostatních případech je měřítkem nadhodnocení či podhodnocení skutečných hodnot, které vznikne nahrazením hodnotami vyrovnanými.

Průměrná absolutní reziduální odchylka

$$d_e = \frac{1}{n} \sum_{t=1}^n |e_t|$$

Reziduální rozptyl

$$s_e^2 = \frac{1}{n} \sum_{t=1}^n e_t^2$$

Tyto dvě charakteristiky měří velikost náhodné chyby, která je spojena s vyrovnáním časové řady.

4.9 Měření příjmové diferenciac

Změny v rozdělení příjmů lze poměrně objektivně posuzovat pomocí Lorenzovy křivky a Giniho koeficientu. Lorenzova křivka uvádí poměr počtu domácností v procentech k celkovému příjmu v procentech, který tyto domácnosti získají. Pro výpočet **Giniho indexu** byl použit vzorec

$$G = \left| 1 - \sum_{i=1}^k (x_i - x_{i-1})(y_i + y_{i-1}) \right|$$

Kde x_i jsou kumulativní relativní četnosti tříd a y_i kumulativní relativní úhrny tříd (http://en.wikipedia.org/wiki/Gini_coefficient). Podmínkou sestavení Lorenzovy křivky je sčitatelnost znaku. Důležitým pravidlem pro konstrukci Lorenzovy křivky je načítání příjmů domácností od domácností, které mají nejnižší příjmy až po domácnosti s příjmy

nejvyššími. Z tohoto důvodu jsou domácnosti na vodorovné linii seřazeny podle velikosti příjmů (<http://www.vsb.cz/pers/~jsi/soubory/siroky.doc>).

4.10 Vybrané ukazatele mezd

Mezi významné hodnoty variační řady patří kvantily. Tyto ukazatele rozdělují uspořádanou variační řadu v určitém poměru četností. Mezi nejčastěji používané kvantily patří kvartily, decily a percentily. Kvartily, které jsou nejdůležitějšími kvantily dělí uspořádanou řadu na čtyři části se stejnou četností. Jsou celkem tři, dolní kvartil $x_{0,25}$ odděluje čtvrtinu nejnižších hodnot znaku. Prostřední kvartil (medián $\tilde{x}$) rozděluje obor hodnot znaku na dvě stejné části, z nichž každá obsahuje 50 % jednotek. Horní kvartil $x_{0,75}$ odděluje nejnižších 75 % znaku od zbývajících 25 % hodnot znaku. Obdobně lze definovat decily rozdělující uspořádanou variační řadu na deset částí se stejnou četností a percentily rozdělující soubor na sto stejně obsazených částí. Porovnáním prvního a třetího kvartilu lze získat kvartilový poměr, podíl prvního a devátého decilu je označován jako decilový poměr. Tyto poměry nejsou ovlivněné inflací a velmi dobře vypovídají o nárůstu či poklesu diferenciací mezd v čase.

P kvantil

$$x_p = d_p + \frac{P - Kp_{p-1}}{p_p} h$$

Kde d_p je dolní mez obsahující příslušný kvantil, $P \in \{0,25 \mid 0,50 \mid 0,75\}$, kp_{p-1} součtová relativní četnost předcházející třídy, p_p relativní četnost třídy obsahující příslušný kvantil, h šířka třídy. Třída obsahující příslušný kvantil je třída, jejíž součtová relativní četnost překročí hodnotu P daného kvantilu.

K měření celkové diferenciací mezd je možno využít variační koeficient. Je definován jako směrodatná odchylka, což je druhá odmocnina z rozptylu, dělená aritmetickým průměrem. Jako rozptyl je označována průměrná čtvercová odchylka kolem aritmetického průměru.

Rozptyl

$$s_x^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}, \text{ kde } n \text{ je rozsah souboru.}$$

Směrodatná odchylka

$$s_x = \sqrt{s_x^2},$$

Variační koeficient

$$v_x = \frac{s_x}{\bar{x}}.$$

5. Vlastní práce

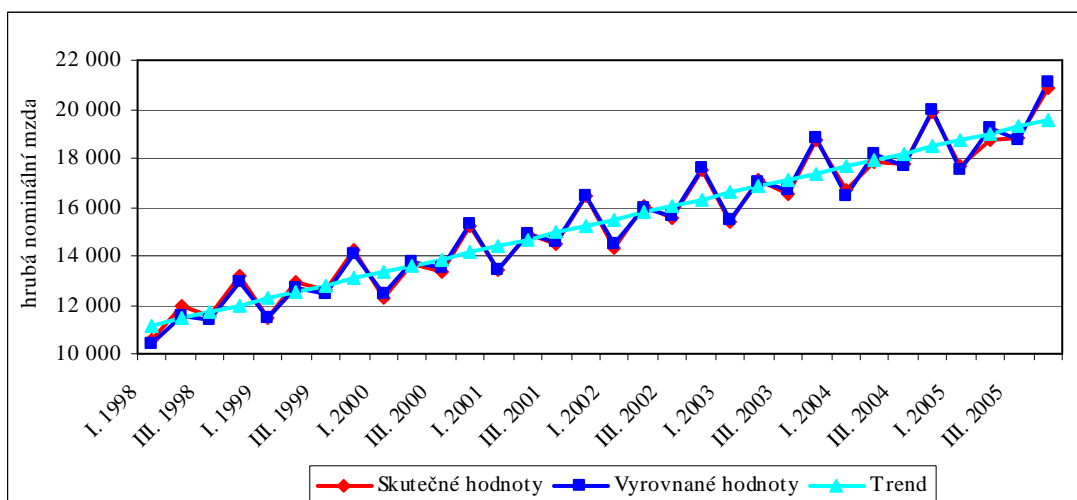
5.1 Průměrné mzdy domácností

5.1.1 Analýza časové řady

Největších meziročních přírůstků dosáhla průměrná mzda v letech 1994 až 1996. Z důvodu úsporných opatření v ekonomice v roce 1997 došlo ke zpomalení růstu průměrné mzdy. V dalších sledovaných letech již meziroční přírůstek nebyl tak výrazný. Také reálná mzda nejvíce rostla v letech 1994 až 1996. Především vlivem příznivého vývoje indexu spotřebitelských cen se od roku 1999 růst reálné mzdy opět zvyšoval (<http://www.czso.cz/>).

Z níže uvedeného grafu vyplývá, že empirické a vyrovnané hodnoty jsou v období 1998 až 2005 jsou téměř totožné. Lze také pozorovat sezónní výkyvy: nejvyšších příjmů domácnosti dosahovaly vždy ve čtvrtém čtvrtletí jednotlivých let, což je způsobeno vyplácením odměn zaměstnancům na konci roku. Naopak, s nejmenšími částkami musely domácnosti hospodařit vždy v prvním čtvrtletí, ve druhém čtvrtletí se průměrné mzdy mírně zvyšovaly vlivem vyplácení pololetních odměn a ve třetím čtvrtletí došlo k poklesu vyplacených mezd. Celkově lze konstatovat, že vývoj průměrných mezd domácností během let 2001 až 2005 má rostoucí trend.

Podle předpovědi zkonstruované prostou extrapolací trendové přímky je předpokládán obdobný vývoj, jako v předchozích letech. Je stále očekáván rostoucí trend s shodnými sezónními výkyvy.

Obr. 5.1 Skutečné, vyrovnané hodnoty a lineární trend průměrných mezd domácností

Tab. 5.1 Sezónní indexy

I₁	I₂	I₃	I₄
0,9339	1,0123	0,9735	1,0807

$$\text{Rovnice trendové přímky: } T_t = 15\,358,94 + 269,85t$$

Z důvodu orientačního znázornění základního směru vývoje byla zkoumaná časová řada proložena lineárním trendem. Uvedené charakteristiky kvality vyrovnaní svědčí o existenci systematické chyby tj. nadhodnocení či podhodnocení skutečných hodnot při jejich nahrazování hodnotami vyrovnanými. Mnohem vyšších hodnot dosahují charakteristiky měřící velikost náhodné chyby spojené s vyrovnaním časové řady a to absolutní reziduální odchylka a reziduální rozptyl.

Tab. 5.2 Měření kvality vyrovnaní

Průměrné reziduum	-14,94
Průměrná absolutní reziduální odchylka	139,06
Reziduální rozptyl	31415,91

Maximální četnost (medián), tedy úroveň mzdy, kterou pobíralo nejvíce zaměstnanců se pohybovala v roce 1996 v intervalu 10 001 až 11 000 Kč, v roce 2000 14 001 až 16 000 Kč a za rok 2004 největší podíl zaměstnanců tedy více než 18 % pobíral mzdu v pásmu 20 000 až 25 000 Kč. Jak je zřejmé z tabulky 5.3 průměrná mzda se však nepohybovala v okolí nejvíce četné mzdy, ale v hodnotách vyšších než průměrná mzda, to je způsobeno započtením extrémních hodnot mezd nejlépe placených zaměstnanců. Zaměstnanců pracujících za nižší než průměrnou mzdu bylo přibližně 60 %. Převažujícím trendem celého sledovaného období je slábnoucí tendence zvětšování diference mezd. S růstem diference mezd souvisí i zvyšující se rozdíl aritmetického průměru mezd od mediánu. V roce 1996 průměrná mzda činila 113,3 % mzdy v mediánu a v roce 2004 již průměrná mzda dosahovala 116 % mediánové mzdy.

Variační koeficient se výrazně zvyšoval do roku 2002, kdy dosáhl svého maxima ve sledovaném období a to hodnoty 79,9 %. V roce 2003 se mírně snížil na 79,3 % a této hodnoty dosáhl i v posledním sledovaném roce. Zvyšovaly se i oba kvantilové poměry. Na rozdíl od předchozích let, kdy nejvíce rostly hlavně vysoké mzdy, rostly v tomto období především mzdy ve střední části rozdělení, nejméně rostly nejnižší mzdy.

Tab. 5.3 Významné charakteristiky mzdy v České republice

Ukazatel	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004
Průměrná mzda	11069	13361	15187	16353	18133	19510	20545
Minimální mzda	2500	2650	4250	5000	5700	6200	6700
První decil (D1)	5980	7031	7953	8508	9247	9814	10240
První kvartil (Q1)	7570	9027	10172	10951	11946	12729	13430
Medián	9770	11698	13100	14139	15542	16707	17706
Třetí kvartil (Q3)	12690	15235	17094	18370	20138	21725	23071
Devátý decil (D9)	16750	20397	23046	24661	27281	29416	31004
Decilový poměr (D9/D1)	2,80	2,90	2,90	2,90	2,95	3,0	3,03
Kvartilový poměr (Q3/Q1)	1,68	1,69	1,68	1,68	1,69	1,71	1,72
Variační koeficient	57,6	61,9	72,5	73,2	79,9	79,3	79,3

Zdroj: Český statistický úřad (strukturální šetření)

5.1.2 Měření příjmové diference

V České republice byly před rokem 1989 patrné nivelizační tendence, které platy stlačily do úzkého příjmového pásma. Na skutečnost zda zaměstnanec pracoval jako nekvalifikovaný dělník či vysoký odborník nebyl brán velký ohled. V osmdesátých letech Československo patřilo mezi státy s největší nivelizací příjmů v Evropě, a to i v porovnání s ostatními socialistickými zeměmi. Materiální postavení domácností se od sebe z tohoto důvodu až na výjimky nelišilo. Přestože nerovnost v rozdělování příjmů se v České republice od počátku devadesátých let zvyšuje, je v rámci mezinárodního srovnání stále řazena mezi státy velmi rovnostářsky zaměřené. Nižší nerovnosti dosahují například Švédsko, Japonsko, Dánsko a Maďarsko.

Tab. 5.4 Hodnoty Giniho indexu za v roce 2005 ve vybraných zemích

Stát	G (%)	Stát	G (%)
Nambie	70,0	Indie	37,8
Siera Leone	62,9	Velká Británie	37,0
Nigerie	50,6	Austrálie	35,2
Venezuela	49,5	Francie	32,7
Spojené státy americké	45,0	Itálie	27,3
Čína	44,0	Slovensko	26,3
Turecko	42,0	Česká republika	25,4
Etiopie	40,0	Maďarsko	24,4

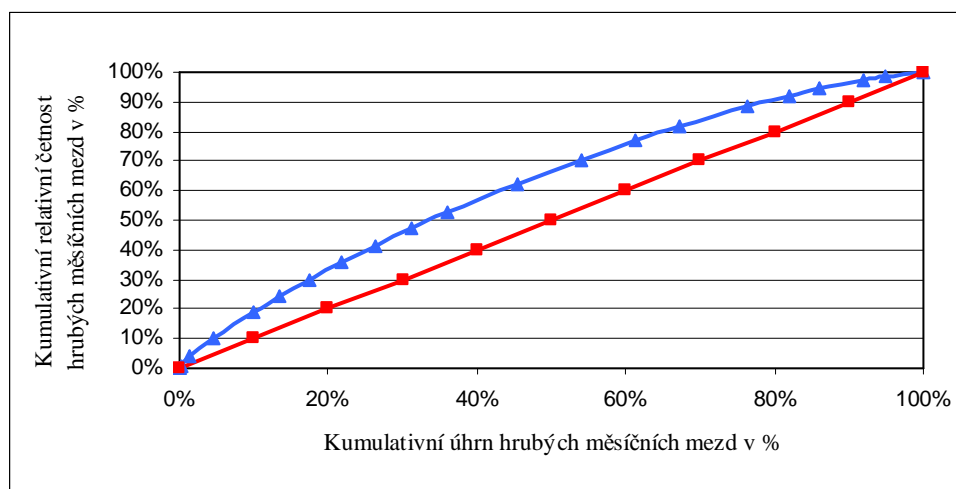
Zdroj: http://www.photius.com/rankings/economy/distribution_of_family_Income_gini_index_2005_0.html

Z tabulky 5.5 vyplývá, že rostoucí trend lze u hodnot Giniho indexu v sektoru zaměstnanců pozorovat od roku 1997 až do roku 2001. V tomto období bylo nejvyšších hodnot dosaženo v letech 1999 a 2001. V roce 1997, kdy v České republice došlo k recesi a následně úsporným opatřením, hodnoty Giniho indexu dosáhly nejmenší hodnoty za celé uvedené období. Srovnání s rokem 2002 a následujícími lety není možné z důvodu zavedení odlišné metodiky, čímž byla přerušena předchozí časová řada.

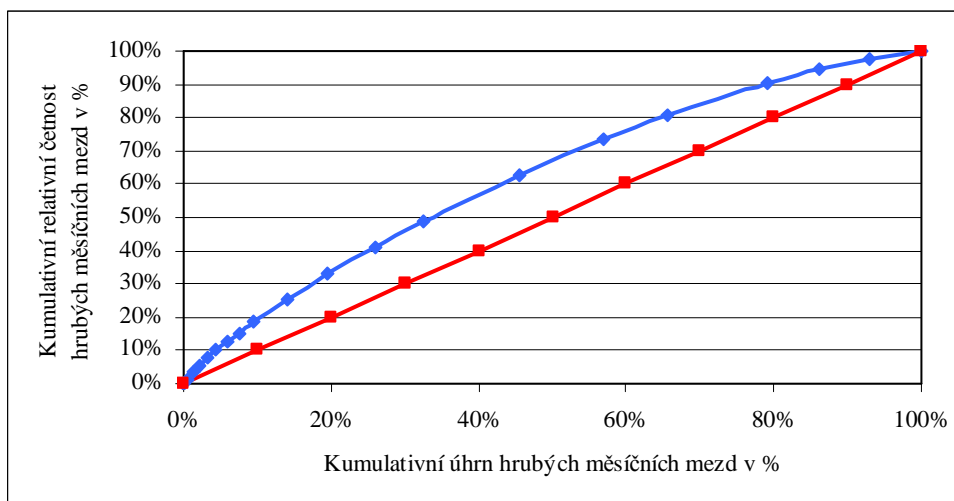
Tab. 5.5 Hodnoty Giniho indexu v České republice pro sektor zaměstnanců

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
G (%)	24,15	23,39	24,20	24,64	24,63	24,41	24,27	24,18	23,83

Lorenzova křivka uvádí poměr počtu domácností v procentech k celkovému příjmu v procentech, který tyto domácnosti získávají. Na uvedených grafech je červeně znázorněn případ absolutní rovnoměrnosti v rozdělování příjmů. Tato situace, je však spíše teoretická. Skutečná křivka rozdělení mezd v České republice se od tohoto teoretického případu liší a odklání se od něj směrem nahoru. Z důvodu nesrovnatelnosti časové řady, jsou uvedeny Lorenzovy křivky obou krajních let srovnatelného období.

Obr. 5.2 Lorenzova křivka v roce 1996 pro sektor zaměstnanců

Obr. 5.3 Lorenzova křivka v roce 2001 pro sektor zaměstnanců

5.2 Vývoj částek životního minima

Životní minimum je kritérium, jehož hlavní funkcí je posouzení příjmové dostatečnosti respektive nedostatečnosti pro potřeby sociální ochrany občana nebo rodiny. K jeho valorizaci dochází v souvislosti s vývojem mezd a cen. Vývoj částek životního minima během let 1996 až 2005 uvádí tabulka 5.6.

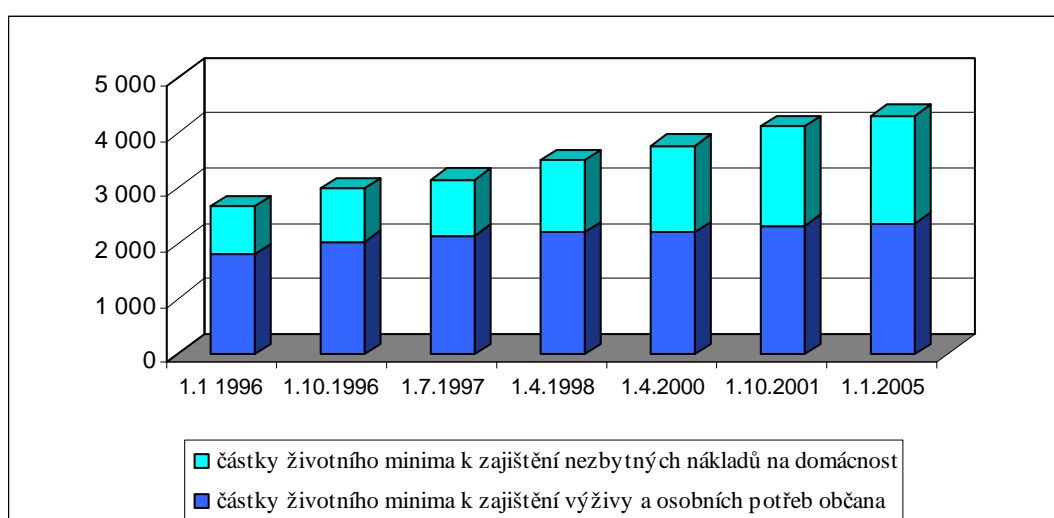
Tab. 5.6 Vývoj částek životního minima

Ukazatel	Datum účinnosti od						
	1.1. 1996	1.10. 1996	1.7. 1997	1.4. 1998	1.4. 2000	1.10. 2001	1.1. 2005
Částky životního minima k zajištění výživy a osobních potřeb občana (měsíčně)							
Pro nezaopatřené děti ve věku:							
do 6 let	1 320	1 410	1 480	1 560	1 600	1 690	1 720
6 – 10 let	1 460	1 560	1 640	1 730	1 780	1 890	1 920
10 – 15 let	1 730	1 850	1 940	2 050	2 110	2 230	2 270
15 – 26 let	1 900	2 030	2 130	2 250	2 310	2 450	2 490
Ostatní osoby	1 800	1 920	2 020	2 130	2 190	2 320	2 360
Částky životního minima k zajištění nezbytných nákladů na domácnost činí (měsíčně)							
Jednotlivec	860	970	1 020	1 300	1 580	1 780	1 940
Dvoučlenná domácnost	1 130	1 270	1 330	1 700	2 060	2 320	2 530
Tři až čtyř členná domácnost	1 400	1 570	1 650	2 110	2 560	2 880	3 140
Pět a více členná domácnost	1 580	1 770	1 860	2 370	2 870	3 230	3 520

Zdroj: www.mpsv.cz

Součet obou složek životního minima pro samostatně žijící dospělou osobu dosáhl v roce 1996 částky 2 660 Kč. V posledním sledovaném roce 2005 tato částka činila 4 300 Kč, což je v absolutním vyjádření nárůst o 1 640 Kč. Průměrný absolutní přírůstek činil 273,3 Kč a průměrný koeficient růstu dosáhl hodnoty 1,08. Nejvyšší tempo růstu bylo zaznamenáno v roce 1998, kdy bylo dosaženo hodnoty 112,8 %. Z obrázku 5.4 je zřejmé, že podíl částky životního minima k zajištění nezbytných nákladů na domácnost se postupně zvyšoval, v prvním sledovaném roce činil 32 % z celkové částky životního minima, v roce 1998 37 % a roce 2005 již tento podíl činil 45 %.

Obr. 5.4 Životní minimum samostatně žijící dospělé osoby

5.3 Měření inflace

Jak uvádí tabulka 5.7 k vysokým změnám cenové hladiny k průměru 12 předchozích měsíců docházelo v období od roku 1994 až do roku 1998, kdy bylo dosaženo maximální hodnoty ve sledovaném období. V roce 1999 došlo k výraznému poklesu na hodnotu 2,1 %. V období do roku 2001 je zaznamenán mírný vzestup hodnot a v roce 2003 dosahuje tato míra inflace minimální hodnoty ve sledovaném období. Celkově lze konstatovat, že míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen má klesající trend.

Tab. 5.7 Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen

Rok											
1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
10,0	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9

Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího je zaznamenána v tabulce 5.8. Nejvyšších hodnot této míry inflace bylo dosaženo v letech 1997 a 1998. V období od roku 1999 až do roku 2002 se tato míra inflace pohybovala v rozmezí 0,5 až 5,9 %. Ke konci roku 2002 dochází k poklesu až na zmíněnou hodnotu 0,5 % a v roce následujícím lze sledovat v některých měsících i záporné hodnoty tedy deflaci. V letech 2004 a 2005 se hodnoty pohybovaly v pásmu 1,3 % až 3,5 %.

Tab. 5.8 Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku

Rok	Měsíc											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1997	7,4	7,3	6,8	6,7	6,3	6,8	9,4	9,9	10,3	10,2	10,1	10,0
1998	13,1	13,4	13,4	13,1	13,0	12,0	10,4	9,4	8,8	8,2	7,5	6,8
1999	3,5	2,8	2,5	2,5	2,4	2,2	1,1	1,4	1,2	1,4	1,9	2,5
2000	3,4	3,7	3,8	3,4	3,7	4,1	3,9	4,1	4,1	4,4	4,3	4,0
2001	4,2	4,0	4,1	4,6	5,0	5,5	5,9	5,5	4,7	4,4	4,2	4,1
2002	3,7	3,9	3,7	3,2	2,5	1,2	0,6	0,6	0,8	0,6	0,5	0,6
2003	-0,4	-0,4	-0,4	-0,1	0,0	0,3	-0,1	-0,1	0,0	0,4	1,0	1,0
2004	2,3	2,3	2,5	2,3	2,7	2,9	3,2	3,4	3,0	3,5	2,9	2,8
2005	1,7	1,7	1,5	1,6	1,3	1,8	1,7	1,7	2,2	2,6	2,4	2,2

Zdroj: Český statistický úřad

Z tabulky 5.9 lze konstatovat, že maximální míry inflace vyjádřené přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu roku bylo dosaženo v lednu roku 1998. V tomto a předchozím roce tato míra inflace dosahovala nejvyšších hodnot. V porovnání s ostatními měsíci jsou největší přírůstky zaznamenány v měsících lednu a červenci.

Tab. 5.9 Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci

Rok	Měsíc											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1997	1,2	0,3	0,1	0,6	0,1	1,2	3,5	0,7	0,6	0,4	0,4	0,5
1998	4,0	0,6	0,1	0,3	0,1	0,3	1,9	-0,2	0,1	-0,2	-0,2	-0,2
1999	0,8	0,0	-0,2	0,3	-0,1	0,2	0,8	0,1	-0,1	0,0	0,2	0,5
2000	1,7	0,2	0,0	-0,1	0,2	0,6	0,6	0,2	0,0	0,3	0,1	0,2
2001	1,9	0,0	0,1	0,4	0,6	1,0	1,0	-0,2	-0,7	0,0	-0,1	0,1
2002	1,5	0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3	0,5	-0,2	-0,5	-0,3	-0,2	0,2
2003	0,6	0,2	-0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	-0,2	-0,5	0,1	0,5	0,2
2004	1,8	0,2	0,1	0,0	0,4	0,2	0,4	0,0	-0,8	0,5	-0,1	0,1
2005	0,7	0,2	-0,1	0,1	0,2	0,6	0,3	0,0	-0,3	0,9	-0,3	-0,1

Zdroj: Český statistický úřad

Jak uvádí tabulka 5.10 během celého sledovaného období docházelo k růstu spotřebitelských cen. Nejvyššího růstu bylo dosaženo stejně jako u předchozích typů měř inflací v roce 1998. V letech 2002 a 2003 index spotřebitelských rostl velmi pozvolna, průměry těchto dvou let dosahují téměř stejných hodnot.

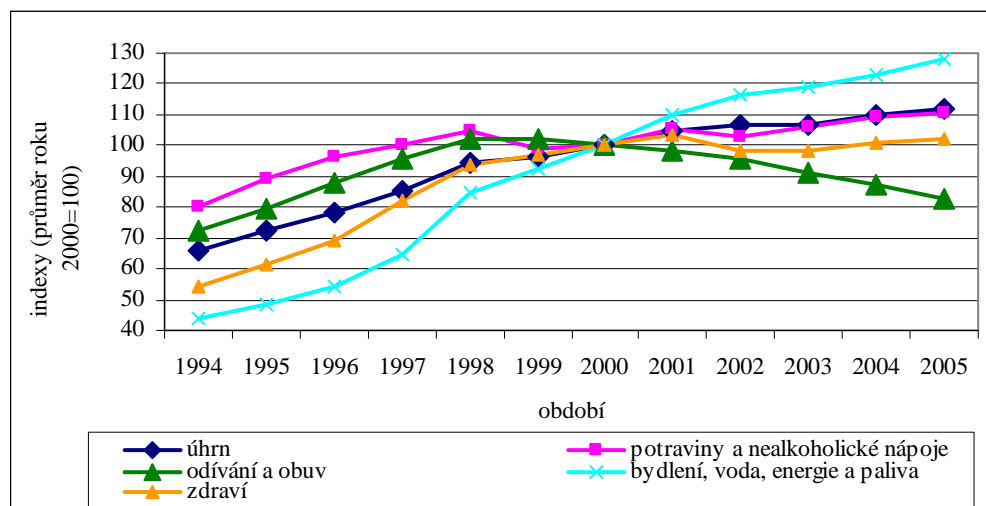
Tab. 5.10 Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2000 = 100)

Měsíc	Rok									
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
1.	81,7	92,4	95,6	98,9	103,1	106,9	106,5	108,9	110,8	
2.	82,0	93,0	95,6	99,1	103,1	107,1	106,7	109,1	111,0	
3.	82,1	93,1	95,5	99,1	103,2	107,0	106,6	109,2	110,9	
4.	82,6	93,4	95,7	99,0	103,6	106,9	106,8	109,2	111,0	
5.	82,7	93,5	95,7	99,2	104,2	106,8	106,8	109,7	111,2	
6.	83,7	93,8	95,8	99,8	105,2	106,5	106,8	109,9	111,9	
7.	86,6	95,5	96,6	100,4	106,3	107,0	106,9	110,3	112,1	
8.	87,2	95,3	96,7	100,6	106,1	106,8	106,7	110,3	112,1	
9.	87,8	95,4	96,6	100,6	105,3	106,2	106,2	109,4	111,9	
10.	88,1	95,3	96,7	100,9	105,3	105,9	106,3	110,0	112,8	
11.	88,4	95,0	96,9	101,0	105,2	105,7	106,8	109,9	112,5	
12.	88,9	94,8	97,3	101,2	105,3	105,9	107,0	110,0	112,4	
Průměr roku	85,2	94,2	96,2	100,0	104,7	106,6	106,7	109,7	111,7	

Zdroj: Český statistický úřad

5.4 Cenové indexy

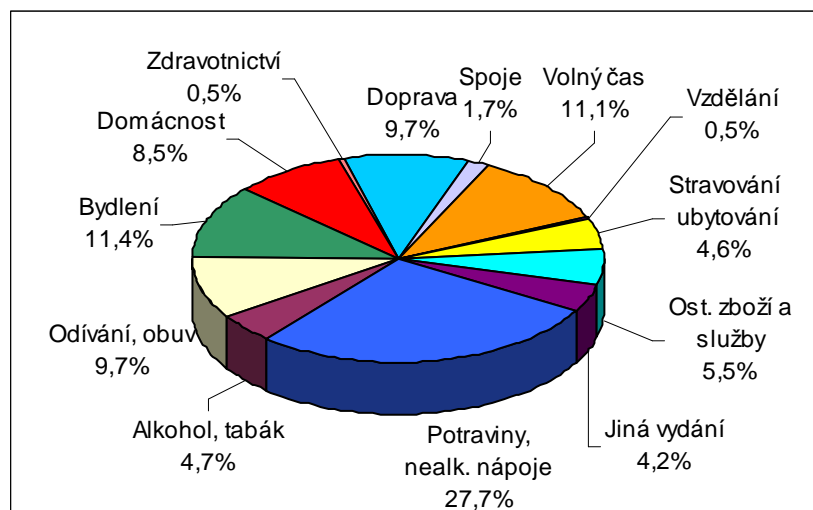
Podle obrázku 5.5 je možno konstatovat, že z uvedených skupin nejvíce rostly ceny u položky bydlení, voda, energie a paliva. Tato položka v roce 1990 dosahovala 43,9 % hodnoty v roce 2000 a v roce 2005 128,1 % hodnoty roku 2000. Jak již bylo uvedeno podíl těchto výdajů na celkových výdajích domácností roste. Také položka zdraví zaznamenala velké nárůsty indexu spotřebitelských cen. Ceny potravin a nealkoholických nápojů rostly mírnějším tempem v roce 1990 dosahovaly 80,1 % hodnoty roku 2000 a v roce 2005 103,9 %. U položky odívání a obuv dochází od roku 1999 k poklesu cen, v roce 2005 bylo dosaženo 82,8 % hodnoty roku 2000.

Obr. 5.5 Indexy spotřebitelských cen

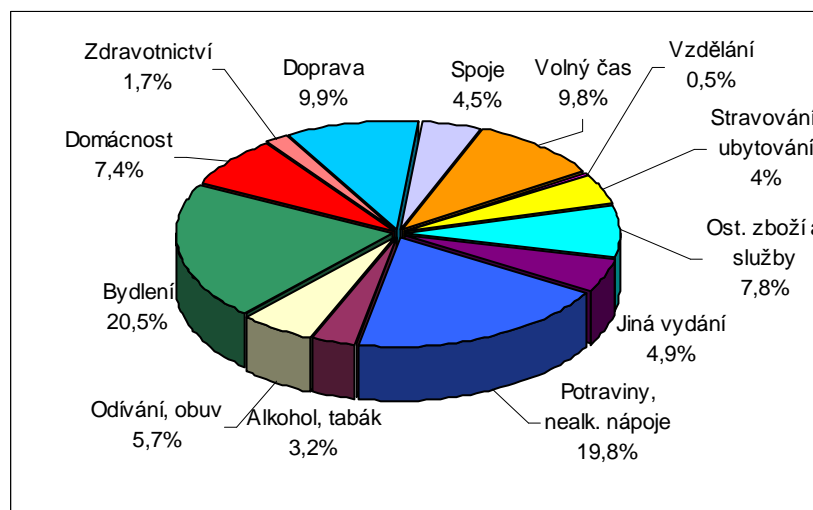
5.5 Výdaje domácností

Také struktura spotřeby je jedním z významných znaků dosahované životní úrovně. Pozornost je věnována především podílu výdajů na potraviny, který v rozvojových zemích tvoří většinu vynaložených prostředků domácností. Jak uvádí obrázek 5.6 v České republice podíl výdajů na potraviny a nealkoholické nápoje v roce 1991 činil téměř 30 % celkových výdajů a byl nejvýznamnější položkou ve výdajích domácností. Přibližně 10% podíly domácnosti vynaložily na odívání a obuv, bydlení, domácnost, dopravu a volný čas. Zdravotnictví a vzdělání je hrazeno především ze státního rozpočtu a tyto dvě skupiny shodně tvořily pouhých 0,5 % celkových výdajů.

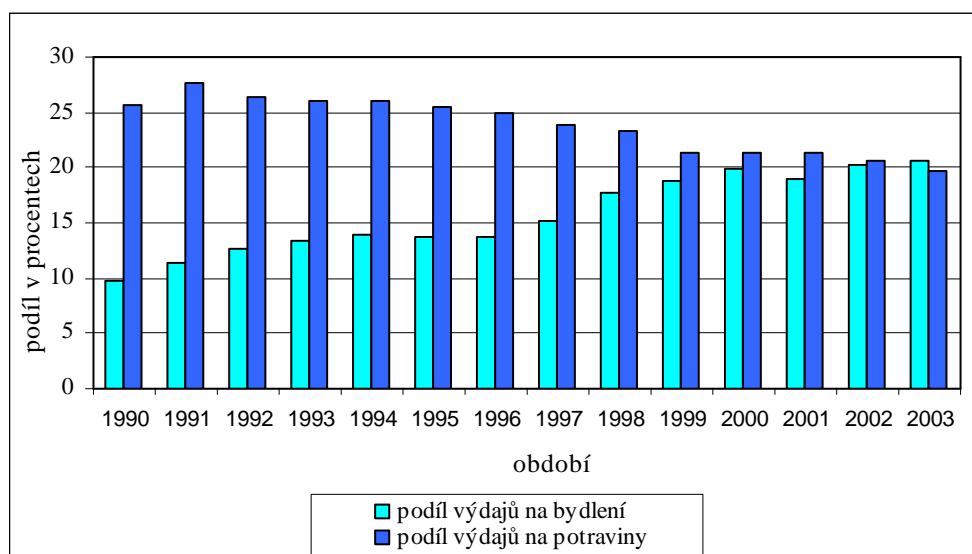
Obr. 5.6 Podíly výdajů průměrné domácnosti v roce 1991

Podle obrázku 5.7 je možno říci, že na rozdíl od roku 1991, v roce 2003 největší položku výdajů domácností tvořily výdaje na potraviny, ale mírně je převýšily výdaje na bydlení. Podíl výdajů na bydlení vzrostl téměř na dvojnásobek původní hodnoty z 11,4 % na 20,5 %. Naopak podíl výdajů na potraviny se oproti roku 1991 snížil o téměř 8 % a činil necelých 20 % z celkových výdajů. Nejvyšší dynamiky růstu dosáhly výdaje na zdravotnictví, jejich podíl se od roku 1991 zvýšil téměř trojnásobně. Přesto však tato skupina vydání dosahuje v porovnání s ostatními zeměmi velmi malého podílu.

Obr. 5.7 Podíly výdajů průměrné domácnosti v roce 2003

Z grafu 5.4 je zřejmý klesající trend podílu výdajů na potraviny a naopak rostoucí trend výdajů na bydlení. Podíl výdajů na potraviny nabyl ve sledovaném období nejvyšší hodnoty 27,7 % v roce 1991 a od tohoto roku podíl výdajů na tuto skupinu klesá. Jak již bylo uvedeno opačný vývoj nastal u podílu výdajů na bydlení. V roce 1990 výdaje na bydlení činily 9,7 % v roce již přesáhly hodnotu 15 % a v roce 2003 poprvé podíl výdajů na bydlení převýšil podíl výdajů na potraviny. Předpokládá se, že se zrušením regulovaného nájemného výdaje na bydlení budou tvořit stále významnější položku ve struktuře vydání domácností.

Obr. 5.8 Podíly výdajů na potraviny a bydlení v období 1990 až 2003

5.6 Úroveň bydlení

Bydlení je dlouhodobý proces, ve kterém se odráží nejen současné společenské poměry, ale také vládní plánování v několika posledních desetiletích. Zvýšená výstavba sídlišť na počátku 70. let způsobila situaci, kdy se do panelových domů stěhovalo velké množství rodin, bez ohledu na jejich socioekonomické postavení. Tento trend se v zásadě udržuje dodnes. Na počátku 90. let se domy začaly opět více stavět, ale spíše pro majetnější občany. V bytové oblasti tedy v hlavních rysech převažuje situace vytvořená v minulých desetiletích. Nejčastějším bytem zůstává třípokojový.

(<http://datafakta.soc.cas.cz/200009/index.htm>)

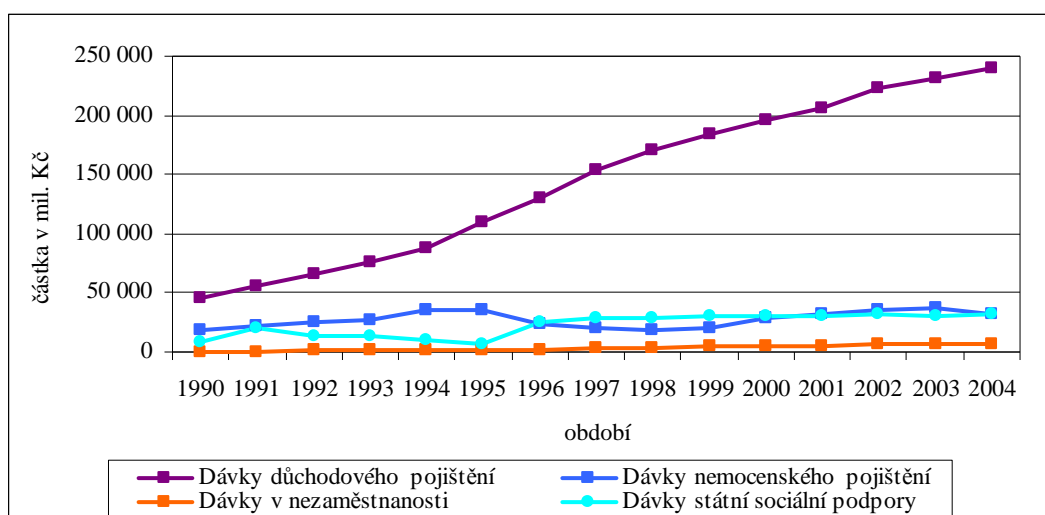
Z tabulky 5.11 vyplývá, že během uvedeného časového rozmezí došlo ke zlepšování všech ukazatelů. Největší koeficient růstu byl zaznamenán u charakteristiky průměrná obytná plocha na jednu osobu.

Tab. 5.11 Úroveň bydlení

Průměrná obytná plocha	1991	2001
- na byt	42,7	49,7
- na obytnou místnost	17,7	18,2
- na 1 osobu	14,6	18,6
Průměrný počet osob		
- na byt	2,76	2,64
- na obytnou místnost	1,04	0,98
Počet obytných místností na byt	2,66	2,72

5.7 Sociální zabezpečení

Z údajů uvedených v příloze 2 vyplývá, že během let 1990 až 2004 vzrostla částka vyplacená na sociálním zabezpečení 6,5krát. Největšího meziročního přírůstku bylo dosaženo v roce 1993. Nejvýznamnější podíl na celkových dávkách sociálního zabezpečení tvořily dávky důchodového pojištění. V roce 1990 činily téměř 60 % dávek sociálního zabezpečení a v roce 2004 více než 48 %. Nejmenší položku tvoří dávky v nezaměstnanosti, které však během sledovaného období dosáhly průměrného koeficientu růstu 1,322. V roce 1990 podíl dávek v nezaměstnanosti netvořil ani jediné procento a v roce 2004 tento podíl dosáhl více než 9 % celkové sumy sociálních dávek. Dávky nemocenského pojištění vzrostly během celého období ze sledovaných položek nejméně a to 1,7krát.

Obr. 5.9 Výdaje na sociální zabezpečení

5.8 Konstrukce Human development indexu a jeho srovnání

5.8.1 Konstrukce HDI

Pro konstrukci HDI byly u jeho jednotlivých složek stanoveny následující fixní hodnoty minima a maxima:

Tab. 5.12 Minimální a maximální hodnoty jednotlivých složek HDI

Průměrná očekávaná délka života při narození	25 a 85 let
Gramotnost obyvatelstva staršího 15 let	0 % a 100 %
Kombinovaný podíl populace z příslušné věkové skupiny studujících na všech formách škol	0 % a 100 %
Hrubý domácí produkt na hlavu v paritě kupní síly	\$100 a \$40 000

Zdroj: <http://tarantula.ruk.cuni.cz/COZP-39.html>

Pro složky HDI platí následující vztahy:

$$HDI = (aktuální\ hodnota - minimální\ hodnota) / (maximální\ hodnota - minimální\ hodnota)$$

Výjimku představuje hrubý domácí produkt, u kterého se předpokládá, že od určité výše příjmu už není jeho velikost kriticky důležitá, a proto se vychází z logaritmované hodnoty.

$$HDI = (\log\ aktuální\ hodnoty - \log\ minimální\ hodnoty) / (\log\ maximální\ hodnoty - \log\ minimální\ hodnoty)$$

Celkový HDI index je určen jako průměr jeho tří základních složek, v případě vzdělanosti je gramotnosti přiřazena dvoutřetinová váha a kombinované školní docházce váha třetinová. Platí tedy:

$$HDI = (HDI\ délka\ života + 2/3\ HDI\ gramotnosti + 1/3\ HDI\ školní\ docházka + HDI\ hrubý\ domácí\ produkt) / 3$$

5.8.2 Srovnání HDI s ostatními státy

Podle „Zprávy o lidském rozvoji“ se Česká republika celkového počtu 177 porovnávaných zemí v roce 2003 umístila na 31 místě. Tímto umístěním se zařadila mezi státy s vysokou úrovní indexu HDI. Nejlepší výsledky Česká republika vykazuje v případě subindexu vzdělání. Nárůst hodnot HDI i hodnot jeho jednotlivých složek je oproti roku 1997 z hlediska vývoje v čase poměrně nízký. Tento nárůst je ze států nových členských zemí Evropské unie dokonce druhý nejnižší. Podle hodnoty HDI patří všechny země Evropské unie do skupiny států s vysokou úrovní lidského rozvoje.

Ze států sousedících s Českou republikou lepšího umístění dosáhlo Německo a Rakousko. Naopak hůře bylo ohodnoceno Polsko na 36. místě a Slovensko, které dosáhlo 46. příčky. Jako země nejvyšší kvalitou života bylo podle indexu HDI označeno Norsko, následováno Irskem a Austrálií. Na opačný konec pomyslného žebříčku byla zařazena Nigérie, která také dosahuje třetí nejvyšší hodnoty Giniho indexu.

Tab. 5.13 Vybrané země seřazené podle indexu lidského rozvoje v roce 2005

Státy s vysokou úrovní HDI		Státy se střední úrovní HDI		Státy s nízkou úrovní HDI	
1.	Norsko	63.	Brazílie	146.	Madagaskar
2.	Island	64.	Rumunsko	153.	Haiti
3.	Austrálie	75.	Venezuela	159.	Rwanda
4.	Lucembursko	78.	Ukrajina	160.	Angola
5.	Kanada	94.	Turecko	170.	Etiopie
20.	Německo	119.	Egypt	176.	Sierra Leone
31.	Česká republika	136.	Nepál	177.	Nigérie

Zdroj: <http://hdr.undp.org>

6. Diskuse a závěr

Počátkem devadesátých let byla Česká republika postavena před nelehký úkol, kterým byl přechod z centrálně plánovaného hospodářství na systém tržního hospodářství. Z tohoto důvodu prošla celá česká společnost řadou významných změn. Výjimkou není ani životní úroveň domácností. Právě analýzou této charakteristiky se zabývá tato práce. Jak již bylo uvedeno z důvodu složitosti a obsáhlosti tohoto pojmu je tato práce zaměřena na analýzu jednotlivých složek životní úrovně. Jsou jimi příjmy a spotřeba obyvatelstva, standard bydlení, inflace, cenové indexy atd.

Úvodní část kapitoly vlastní práce je zaměřena na analýzu časové řady průměrných mezd, které jsou sledovány v období 1998 až 2005 ve čtvrtletních intervalech. Pro nastínění dlouhodobé tendence vývoje byla daná časová řada proložena lineárním trendem, který má rostoucí charakter. U této časové řady jsou také patrné sezónní výkyvy. Nejnižší mzdy byly vypláceny vždy v prvním čtvrtletí roku v následujícím čtvrtletí se mzdy mírně zvyšovaly z důvodu vyplácení pololetních odměn. Ve třetím čtvrtletí výše vyplácených mezd opět klesala a v posledním čtvrtletí domácnosti hospodařily s nejvyššími příjmy, což bylo způsobeno vyplácením odměn zaměstnancům na konci roku.

V rámci celé České republiky se nerovnost ve výši příjmů jednotlivých domácností zvyšovala. V sektoru zaměstnanců je mírný nárůst diferenciací také zaznamenán, výjimkou byl pouze rok 1997. V dalších letech je možno u hodnot Giniho indexu sledovat mírný nárůst až do roku 2001. Zda tento trend pokračoval i v následujícím roce, nelze jednoznačně říci z důvodu zavedení odlišné metodiky výpočtu v roce 2002. V rámci mezinárodního srovnání však Česká republika stále patří mezi státy s velmi malou diferenciací příjmů. V roce 2005 nižších hodnot Giniho indexu dosáhlo pouze Švédsko, Japonsko, Dánsko, Bělorusko a Maďarsko.

Částky životního minima byly během let 1996 až 2005 valorizovány celkem sedmkrát. Životní minimum samostatně žijící dospělé osoby dosáhlo průměrného koeficientu růstu 1,08 %, průměrný absolutní přírůstek činil 273,3 Kč. V roce 1998 bylo dosaženo nejvyššího tempa růstu a to hodnoty 112,8 %. Zřetelný je i nárůst podílu složky sloužící k zajištění nezbytných nákladů na domácnost. V roce 1996 podíl této složky činil 32 % na konci sledovaného období dosáhl hodnoty 45 %.

K největším změnám cenové hladiny docházelo během let 1994 až 1998, v tomto roce bylo dosaženo maximální hodnoty 10,7 %. V dalších letech sledovaného období

přírůstky průměrného ročního indexu spotřebitelských cen nebyly již tak výrazné, dosahovaly hodnot v rozmezí 0,1 % až 4,7 %. Absolutně nejnižší přírůstek byl zaznamenán v roce 2003, kdy se cenová hladina oproti roku 2002 téměř nezměnila. Podle přírůstku indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku, došlo v některých měsících tohoto roku dokonce ke snížení cenové hladiny.

Při srovnání vývoje indexu spotřebitelských cen lze konstatovat, že během sledovaného období rostly ceny nejvíce u položky bydlení, voda, energie a paliva. Ceny u položky zdraví také zaznamenaly poměrně výrazný růst, ale přes tento fakt tato položka netvoří výrazný podíl ve výdajích domácností, hrazena je převážně ze státního rozpočtu. Mírnějším tempem rostly ceny potravin a nealkoholických nápojů.

Výraznou změnou ve struktuře výdajů domácností je přesun položky, na kterou průměrné domácnosti vynakládají největší objem finančních prostředků. V roce 1991 touto položkou byly potraviny a nealkoholické nápoje, které v tomto roce činily 27,7 % celkových výdajů. Během let 1990 až 2003 lze sledovat pokles podílu této položky až 19,8 % v roce 2003. V tomto roce již největší podíl výdajů domácností tvořila položka bydlení, která položku potraviny a nealkoholické nápoje nepatrně předstihla. V budoucnu je očekáván její další nárůst, především se zrušením regulovaného nájemného.

V oblasti bydlení nenastaly během sledovaného období žádné výrazné změny. Jde o dlouhodobý proces, ve kterém jsou do dnešní doby stále zřetelné tendence minulých období, pro která byla charakteristická menší obytná plocha bytu. Během let 1991 až 2001 přesto došlo ke zlepšení všech uvedených charakteristik.

Průměrný koeficient růst dávek sociálního zabezpečení dosáhl během let 1990 až 2004 hodnoty 1,142. Největší podíl na celkových dávkách sociálního zabezpečení tvořily dávky důchodového zabezpečení. Výrazně vzrostly dávky v nezaměstnanosti, koeficient růstu této položky dosáhl hodnoty 1,321. Jejich podíl na celkových výdajích v roce 1991 tvořil necelé 1 % a na konci daného období tento podíl činil již více než 9 %.

Pokud je životní úroveň hodnocena podle indexu lidského rozvoje dosahuje Česká republika 31. místa ze 177 srovnávaných zemí. Nejlepších výsledků je dosahováno v subindexu vzdělání. Stejně jako ostatní státy Evropské unie naše republika dosahuje hodnoty $HDI \geq 0,8$, tudíž je řazena mezi státy s vysokou úrovní lidského rozvoje.

Na závěr práce lze konstatovat, že životní úroveň jednotlivých domácností se během sledovaného období zvyšovala. Vývoj jednotlivých charakteristik se přibližuje

situaci v západních zemích Evropské unie. Růst diferenciací příjmů také způsobil, že růst životní úrovně nemusí platit pro všechny skupiny obyvatel. Například osoby s nižším vzděláním a vykonávající dělnické profese, růst své životní úrovně pravděpodobně nezaznamenaly a s tímto konstatováním souhlasit nebudou. Je to způsobeno tím, že dělnické profese na rozdíl od minulých přestaly být preferovány a byl nastaven systém odměňování, který více zohledňuje dosažené vzdělání a složitost práce.

Podle mého názoru se Česká republika s přechodem na tržní hospodářství vyrovnala poměrně úspěšně. Také umístění v první čtvrtině zemí podle HDI, je důkazem, že životní úroveň v České republice není tak nízká, jak se velká část obyvatelstva domnívá. Je však zřejmé, že v rámci životní úrovně je stále co dohánět.

7. Použitá literatura

1. HINDLS, R. – HRONOVÁ, S. *Statistika pro ekonomy*. 5. vyd. Praha: Profesional Publishing, 2004. 415s. ISBN 80-86419-59-2.
2. JÍLEK, J. a kol., *Nástin sociálně hospodářské statistiky*. Praha: VŠE, 2001. 246s. ISBN 80-245-0214-3.
3. MINAŘÍK, B. *Statistika*. 1. vyd. Brno: Mendlova zemědělská a lesnická universita, 2000. 105 s. ISBN: 80-7157-427-9.
4. MORAVOVÁ, J. *Sociální statistika*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1994. 243s. ISBN 80-7079-508-5.
5. Široký, J. Změny v rozdělování příjmů rodin v ČR. Dokument ve formátu HTML. Elektronická adresa: <http://www.ekf.vsb.cz/pers/~jsi/soubory/siroky.doc>.
6. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Elektronická adresa: <http://www.mpsv.cz/cs/>.
7. Český statistický úřad. Elektronická adresa: <http://www.czso.cz/>.
8. Index lidského rozvoje. Dokument ve formátu HTML, TXT, PDF. Elektronická adresa: <http://tarantula.ruk.cuni.cz/COZP-39.html>.
9. Human development report 2005. Dokument ve formátu PDF. Elektronická adresa: <http://hdr.undp.org>.
10. Stuchlík, R. Emigrace? Ani náhodou. Dokument ve formátu PDF. Elektronická adresa: <http://finexpert.cz/files/cisla.pdf/2003/of-19-2003.pdf>.
11. Distribution of family income – Gini index 2005. Dokument ve formátu HTML. Elektronická adresa: http://www.photius.com/rankings/economy/distribution_of_family_income_gini_index_2005_0.html
12. Encyclopedia Wikipedia. Elektronická adresa: http://en.wikipedia.org/wiki/Gini_coefficient.
13. zákon č. 463/1991 Sb. Zákon o životním minimu. Dokument ve formátu HTML. <http://www.zkola.cz/zkedu/Predskolou/Financnizdroje/Socialnipodpora/918.aspx>
14. Benešová, V. Životní úroveň domácností. Dokument ve formátu HTML. Elektronická adresa: <http://datafakta.soc.cas.cz/200009/index.htm>.
14. zákon č. 117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře. Dokument ve formátu HTML. Elektronická adresa: <http://www.triman.cz/zakony/free/justice0/95-117-00.html>.

8. Seznam tabulkových a grafických příloh

Seznam použitých tabulek

- Tab. 2.1** Členění úhrnných indexů spotřebitelských cen podle klasifikace CZ - COICOP
- Tab. 5.1** Sezónní indexy
- Tab. 5.2** Měření kvality vyrovnání
- Tab. 5.3** Významné charakteristiky mzdy v České republice
- Tab. 5.4** Hodnoty Giniho indexu v roce 2005 ve vybraných zemích
- Tab. 5.5** Hodnoty Giniho indexu v České republice pro sektor zaměstnanců
- Tab. 5.6** Vývoj částek životního minima
- Tab. 5.7** Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen
- Tab. 5.8** Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku
- Tab. 5.9** Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci
- Tab. 5.10** Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2000 = 100)
- Tab. 5.11** Úroveň bydlení
- Tab. 5.12** Minimální a maximální hodnoty jednotlivých složek HDI
- Tab. 5.13** Vybrané země seřazené podle indexu lidského rozvoje v roce 2005

Seznam použitých grafických příloh

Obr. 2.1 Lorenzova křivka

Obr. 2.2 Törnquistovy křivky

Obr. 5.1 Skutečné, vyrovnané hodnoty a lineární trend průměrných mezd domácností

Obr. 5.2 Lorenzova křivka v roce 1996 pro sektor zaměstnanců

Obr. 5.3 Lorenzova křivka v roce 2001 pro sektor zaměstnanců

Obr. 5.4 Životní minimum samostatně žijící dospělé osoby

Obr. 5.5 Indexy spotřebitelských cen

Obr. 5.6 Podíly výdajů průměrné domácnosti v roce 1991

Obr. 5.7 Podíly výdajů průměrné domácnosti v roce 2003

Obr. 5.8 Podíl výdajů na potraviny a bydlení v období 1990 až 2003

Obr. 5.9 Výdaje na sociální zabezpečení